

‘Ο ‘Αη-Βασίλης τής λαϊκής παράδο

Κάθε φορά πού ἀκοῦμε παράδοση στίς μέρες μας, ἡ ψυχὴ μας λές καί ζεσταίνεται ἀπὸ τὶς φλόγες ἑνὸς τζακιοῦ καὶ ἀπὸ τὰ ἥμερα βλέμματα τῆς οἰκογένειας καὶ τῆς γειτονιάς πού γύρω τῆς ἀκούει παραμῦθια καὶ τραγούδια. Εἶναι ὅμως μιά εἰκόνα κατασκευασμένη ἀπὸ αὐτὸ πού ὁ πατέρας τῆς θρησκευολογίας, ὁ Μιρτσέα Ἑλιάντ, ὀνόμαζε «νοσταλγία τοῦ Παραδείσου». Σέ καιροὺς σύγχυσης καὶ ἀποπροσανατολισμοῦ μοιάζουμε μέ τὸ παιδί πού χάθηκε στό σκοτεινὸ δάσος τῶν παραμυθιῶν καὶ βλέπει πέρα μακριά ἕνα φωτάκι νά λάμπει. Ἐλπίζει νά εἶναι ἕνα καλύβι τοῦ δάσους, καταφύγιο καὶ σωτηρία.

Ἐτσι πλησιάζουμε σήμερα τὴν παράδοση, σάν χαμένα παιδιά. Ὅποια λέξη κι ἂν συνοδέψει, τὴν κοσμεῖ. Μιλᾶμε γιὰ ἐκκλησιαστικὴ ἢ γιὰ λαϊκὴ παράδοση, γιὰ παραδοσιακοὺς χορούς, εἰκόνες, ἀξίες, συμπεριφορές, μέχρι καὶ γιὰ παραδοσιακὲς γεύσεις ἢ παραδοσιακὰ ξενοδοχεῖα!!!

Εἶναι κι αὐτὸ σημάδι τῶν καιρῶν. Ἡ παράδοση θεωροῦνταν ἄλλοτε (καὶ σίγουρα θά ξαναθεωρηθεῖ «στοῦ κύκλου τὰ γυρίσματα») προῖον συντήρησης καὶ ἀδράνειας, συνώνυμη τοῦ σκοταδισμοῦ καὶ τῆς καταπίεσης, δύναμη πού κατέπνιγε τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα καὶ σῶμα. Μονάχα μιά νηφάλια θεώρησή της μπορεῖ νά διακρίνει τί χρήσιμο κομίζει ἡ παράδοση σέ κάθε ἐποχὴ καὶ νά ἐπιλέξει μέ διάκριση. Ὁ κυρ-Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης νοσταλγοῦσε τὸ νησί του, μά δέν ἔκρυβε τὴν βασανισμένη ζωὴ καὶ τὰ σκοτεινά πάθη πού συνυπῆρχαν μαζί μέ τὴν πίστη, τὸν ἥρωισμό, τὴν καρτερία, τὴν ταπείνωση καὶ τὴν ἀλληλεγγύη.

Ἡ λαϊκὴ παράδοση μοιάζει ἐνιαία καὶ μαρμαρωμένη, μόνο ἐάν δέν μετέχουμε σ’ αὐτὴν καὶ τὴν κοιτοῦμε ἀπὸ ἀπόσταση ἀτομικῆς ἀσφάλειας πού ἐμποδίζει τὴν προσωπικὴ κοινωνία. Εἶναι ὅμως δυναμικὴ καὶ ἐξελισσόμενη καὶ περιέχει μέσα της στοιχεῖα πού ἐκφράζουν ὅλες τὶς ἀνθρώπινες τάσεις καὶ συμπεριφορές, τὰ πάθη καὶ τὰ ἰδανικά. Ἡ πολυμορφία της εἶναι ἡ ὁμορφία της, ἀφοῦ μέσα της ὁ καθένας μπορεῖ νά βρεῖ καὶ τὸ σκοτεινὸ καὶ τὸ φωτεινὸ, καὶ τὸ χαμερπὲς καὶ τὸ ὑψηλὸ. Παράλληλα, ὅμως, στηρίζει πρόσωπα καὶ κοινότητες, μέ μιά δύναμη συνεκτικὴ, γιατί ἡ πολυμορφία καὶ ἡ ἐλευθερία της ἐλέγχεται ἀπὸ δύο στοιχεῖα. Τὸν συλλογικὸ - κοινοτικὸ της χαρακτήρα καὶ τὴν διαχρονικὴ της διάσταση.

Ἡ κοινότητα εἶναι αὐτὴ πού ἀποφασίζει τελικὰ γιὰ τὸ τί θά διασωθεῖ στό χρόνο, γιὰ τὸ τί ἀποδείχθηκε ὁμορφο καὶ χρήσιμο (στὴ λαϊκὴ τέχνη τὸ χρήσιμο καὶ τὸ ὁμορφο, τὸ καλὸ καὶ τὸ ἀγαθὸ ταυτίζονται). Στὴ μεταμοντέρνα ἐποχὴ μας (πού τόσο ὁμορφα φώτισε ἡ Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν τῆς Μητροπόλεως μας) ἡ λαϊκὴ παράδοση ἔχει πάψει νά λειτουργεῖ, λόγω τῆς ἀλλαγῆς τῆς οικονομίας καὶ τοῦ τρόπου ἐπικοινωνίας, ἀπὸ τὴν ἐμπορευματοποίηση δηλαδή καὶ τὸ θέαμα. Τὰ μαζικὰ μέσα ἐνημέρωσης μετατρέπουν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ (ἀλλὰ καὶ τὴ θρησκεία καὶ τὴν Ἱστορία) σέ θέαμα. Συνάμα, ἡ οἰκονομικὴ ὀργάνωση τῶν σύγχρονων δυτικῶν κοινωνιῶν μετατρέπει τὸν καθένα καὶ τὸ καθεστὴ σέ ἐμπόρευμα, ὀρίζει τὴν ἀξία του ἀνάλογα μέ τὸ πόσο μπορεῖ νά πουληθεῖ ἢ ν’ ἀγοραστεῖ. Ἐτσι περνᾶμε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς λαϊκῆς παράδοσης τῶν παππούδων μας στὴν ἐποχὴ τῆς μαζικῆς κουλτούρας τῶν παιδιῶν μας.

Ὁ Μέγας Βασίλειος δέν εἶναι μόνο Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ ἱστορικὸ πρόσωπο, ἀλλὰ καὶ μιά μορφή τόσο τῆς λαϊκῆς παράδοσης ὅσο καὶ τῆς μαζικῆς κουλτούρας. Εἶναι χρήσιμο νά συγκρίνουμε μέ καθαρὴ ματιὰ τὶς δύο αὐτὲς ὄψεις του, γιὰ νά μπορέσουμε ν’ ἀπαντήσουμε στίς ἀπορίες τῶν παιδιῶν μας (ἀλλὰ καὶ στὴν ἐσωτερικὴ σύγχυση πού μᾶς δημιουργεῖ ἡ σύγκρουση τῶν πολλαπλῶν εἰδώλων του μέ τὴν ἱστορικὴ μορφή τοῦ Ἁγίου).

Ο ΣΗΜΕΡΙΝΟΣ ΑΗ-ΒΑΣΙΛΗΣ

Ὅποιος ἔχει σπίτι του νῆπια ἢ παιδιὰ σχολικῆς ἡλικίας, μπορεῖ νά τὰ ρωτήσῃ γιὰ νά μάθει γιὰ τὸν σύγχρονο Ἅη-Βασίλη. Τὶς ἴδιες πληροφορίες θά πάρει ἐάν παρακολουθήσῃ τηλεόραση, χαζέψῃ τὶς βιτρίνες τῶν καταστημάτων, ἢ διαβάσῃ τὴν πλειοψηφία τῶν βιβλίων παιδικῆς λογοτεχνίας.

- Ὁ Ἅη-Βασίλης φέρνει δῶρα γιὰ ὅλα τὰ καλὰ παιδιά τὴν βραδιά τῆς πρωτοχρονιάς (τα κακά παιδιά μένουν χωρὶς δῶρο ἢ παίρνουν γιὰ δῶρο κάρβουνα σύμφωνα μέ τὴν ἀγγλοσαξονικὴ παράδοση).

- Ὁ Ἅη-Βασίλης ζεῖ σ’ ἕνα χωριὸ στὴν Λαπωνία, κοντὰ στὸν Βόρειο Πόλο (τὰ πλουσιόπαιδα μποροῦν νά πᾶνε καὶ ἐκδρομὴ μέ τοὺς γονεῖς τους νά τὸ ἐπισκεφτοῦν). Δέν εἶναι ὅμως Λάπωνας, τοὺς ἰθαγενεῖς τοὺς ἔχει γιὰ νά καθαρίζουν τὸ σπίτι καὶ τὸ ἐργοστάσιο. Εἶναι ἀπροσδιόριστος ἐθνικότητας καὶ γλώσσας.
- Εἶναι διευθυντὴς σέ μιά μικρὴ μονάδα παραγωγῆς παιχνιδιῶν, ὅπου δουλεύουν νυχθημερόν ἀκούραστα ἀνθρώπια, πού τὰ ὀνομάζουν ἄλλοτε ξωτικά καὶ ἄλλοτε νάνους. Τὸ ἐργαστήρι του λειτουργεῖ ἀκατάπαυστα ὅλο τὸν χρόνο ἐκτός ἀπὸ τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς.
- Ἡ βασικὴ του ἀσχολία εἶναι ἡ παραλαβὴ καὶ ἡ ἀνάγνωση τῶν παραγγελιῶν πού τοῦ στέλνουν τὰ παιδιά μέ γράμματα καθὼς καὶ ἡ παράδοση παιχνιδιῶν κατ’ οἶκον, ἕνα εἶδος ντιλίβερι.
- Δέν ἔχει παπάκι, ὅπως οἱ νεαροὶ πού μοιράζουν πίστες καὶ σουβλάκια, ἀλλὰ ταξιδεύει πετώντας σάν ὑπερήρωας κόμικς πάνω σ’ ἕνα ἰπτάμενο ἔλκηθρο πού τὸ σέρνουν τάρανδοι.
- Εἶναι βιαστικὸς καὶ ἀγχώνεται μέ τὰ προβλήματα πού προκύπτουν κάθε φορά στὴν ἐτοιμασία καὶ τὴν παράδοση τῶν δῶρων.
- Εἶναι γέρος καὶ φορᾶ κόκκινα ροῦχα μέ ἄσπρη γούνα στὴν ἄκρη καὶ μεγάλες μαῦρες μπότες. Εἶναι πάντοτε χαμογελαστός σάν κλόουν.
- Δέν ξέρουμε γιατί ἔγινε Ἅγιος ἢ ἐάν ἔχει κάποια σχέση μέ τὸν Χριστό. Δέν ὑπάρχει πουθενά γύρω του κάτι πού νά δηλώνει κάποια σχέση μέ τὸν Χριστιανισμό, δέν φορᾶ οὔτε κρατὰ σταυρό.
- Κρατᾶει καὶ κουνάει μιά κουδούνα σάν τὸν πανηγυρτικὸ ἔμπορο πού διαλαλεῖ τὸ ἐμπόρεμά του.
- Εἶναι σύμβολο ἀφθονίας, γι’ αὐτὸ ἄλλωστε εἶναι καὶ κονιτρός. Ὅλα πάνω του εἶναι πολλὰ. Εἶναι πολὺ χαρούμενος, πολὺ καλὸς καὶ φέρνει πολλὰ δῶρα. Ἴσως γι’ αὐτὸ καὶ συχνάζει στὰ ὑπερκαταστήματα, ὅπου μπορεῖς ν’ ἀγοράσῃς πολλὰ (σκουπίδια) μεγάλου μεγέθους μέ λίγα χρήματα. Γιὰ τὸν Ἅη-Βασίλη, τὸν προστάτη τῆς ὑπερκατανάλωσης, ὅσο πιο πολλὰ τόσο πιο καλά.